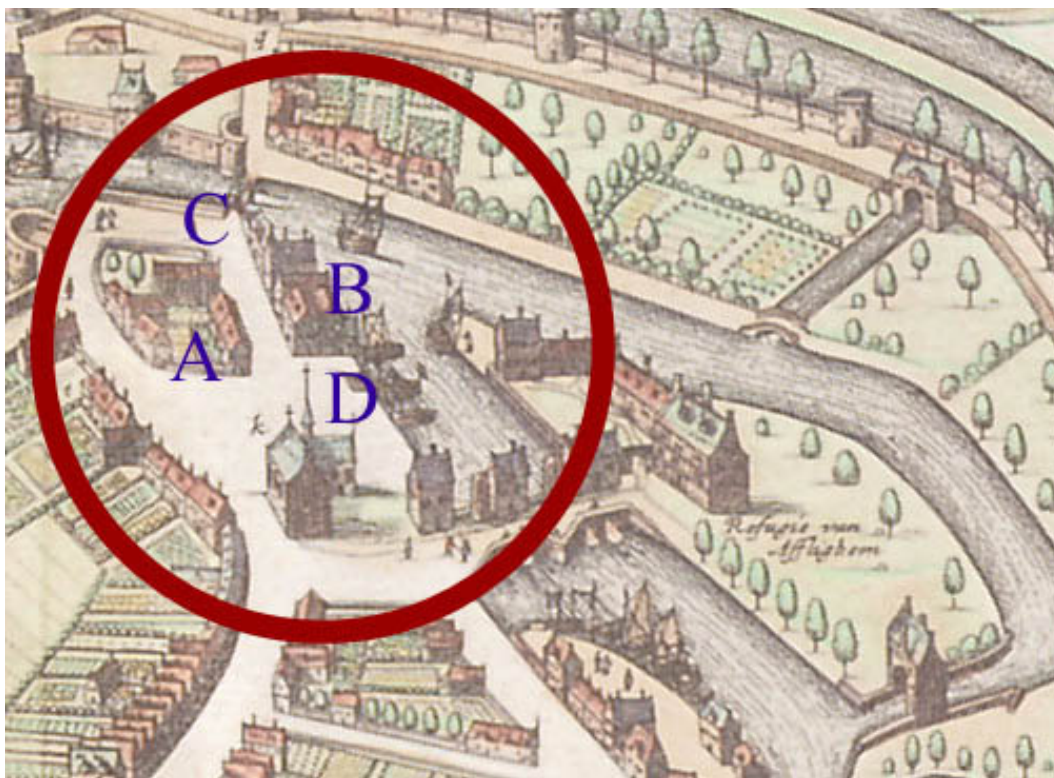

Verkennd archeologisch onderzoek op de Werf te Aalst (O.-VI.).

Koen De Groote & Jan Moens

In juni 2007 voerde het VIOE op de Werf te Aalst een beperkt prospectieonderzoek uit met ingreep in de bodem. De aanleiding van dit onderzoek zijn de plannen van de stad Aalst om bij de heraanleg van dit plein, een deel langsheen de huidige Dender tot anderhalve meter te verlagen. Deze ingreep bedreigt ten dele de aanwezige resten van de laatmiddeleeuwse havenwijk. Om de aard en de impact van deze dreigende vernieling van het archeologisch patrimonium goed te kunnen inschatten, werd besloten tot een verkennend archeologisch onderzoek. De resultaten geven de stad Aalst de mogelijkheid de timing en de financiering van een preventief archeologisch onderzoeksproject goed te plannen.

Fig. 1. De Werf op de gravure van A. Sanderus uit 1644.

Het werfplein, gelegen ten noordoosten van de oudste stadskern op de linker Denderoever, wordt reeds in 1298 vermeld als '*de werft*'. Het verwijst naar loskades binnen de vestingmuren van de stad. Op de figuratieve kaart van Sanderus uit 1644 is deze havenbedrijvigheid duidelijk te zien. Een aantal schepen liggen er aangemeerd en langs de kade is een huizenblok te zien (fig. 1: A-B), doorsneden door een straat (fig. 1: C). Ook op het 16de-eeuwse stadsplan van Van Deventer staat dit woonblok afgebeeld. De straat gaf uit op de brug over de Dender, in de 15de eeuw vermeld als Molendriesbrug, later Sint-Annabrug genoemd. Dit straatje werd in de 18de eeuw de Bisschopstraat geheten. Ten zuiden van het huizenblok bevond zich de Werfkapel (fig. 1: D), waarvan de oudste vermelding teruggaat tot 1363 en die toen bekend stond onder de naam Schipperskapel, toegewijd aan O.-L.-Vrouw ter Druiven.

Fig.2. Het Werfplein rond 1900. Vooraan links bevindt zich de werfkapel.

Fig. 3. Zicht op het huizenblok aan de Dender vanuit het zuiden, met links de Werf en het begin van de Bisschopsstraat.

Deze situatie veranderde kort na de Eerste Wereldoorlog. In 1919-20 besliste het stadsbestuur om dit huizenblok af te breken en over te gaan tot de aanleg van een groot openbaar plein. Pas in 1932 werd een aanvang genomen met de afbraak. Met de Duitse bombardementen van mei 1940 wordt het Werfplein zwaar getroffen. Na 1950 verrees een nieuw kwartier, naar een Bijzonder Plan van Aanleg, dat de herinnering aan het vroegere huizenblok volledig deed verdwijnen. Het primitief kadaster zoals opgetekend door Popp in de periode 1858-62 laat echter toe dit huizenblok op het modern kadaster te situeren.

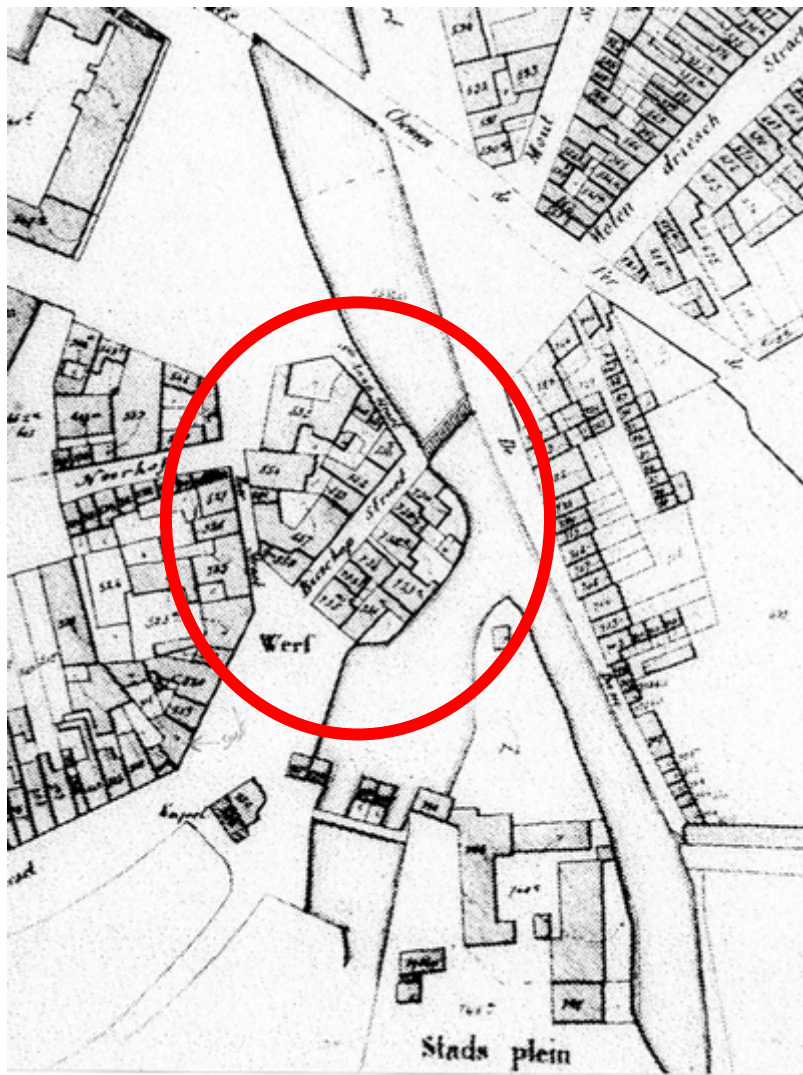

Fig. 4. De Werf op de kadasterkaart volgens Popp (1858).

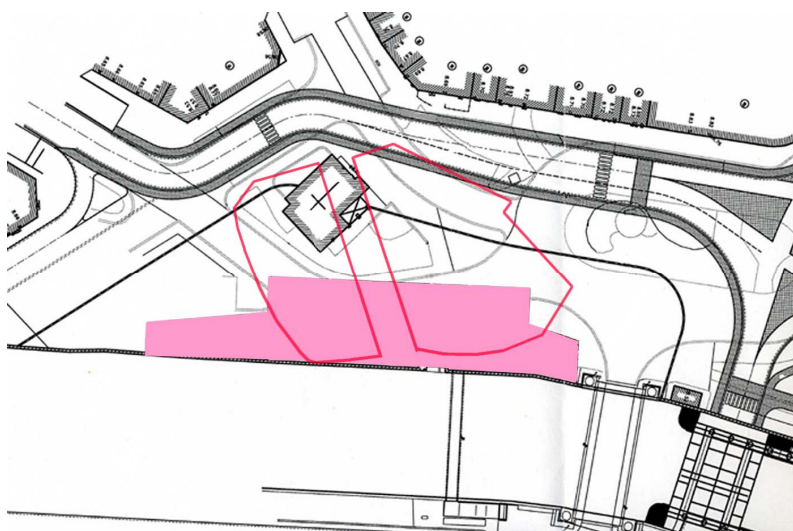
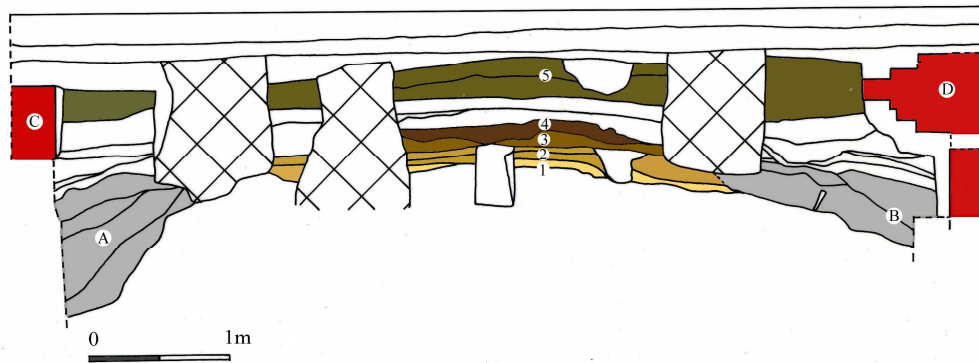

Fig. 5. Plan voor de herinrichting van het Werfplein met de zone die in niveau zal verlaagd worden (roze) en de projectie hierop van de woonblokken (rood) zoals weergegeven op de kaart van Popp.

De projectie van de plannen voor de herinrichting van de Werf op het Popp-kadaster maakt duidelijk welke implicaties de werken zullen hebben op het bodemarchief (Fig. 4-5). Bijna de helft van de zone, waarvan het niveau zal verlaagd worden, wordt ingenomen door bewoning langs weerszijden van de voormalige Bisschopstraat. Er dient ook rekening gehouden te worden met de mogelijke aanwezigheid van middeleeuwse kademuren in deze zone.

Fig. 6. Coupe doorheen de voormalige Bisschopstraat (1-5: wegdekken; A-B: greppels; C-D: funderingen van de huizen)

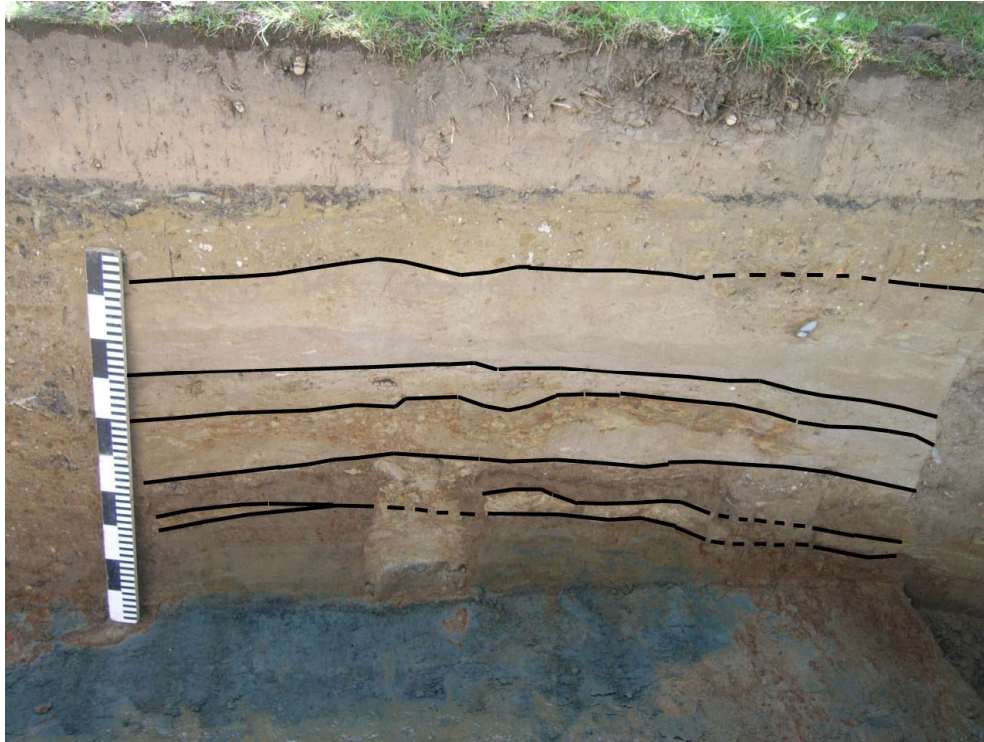
De mate waarin het archeologisch bodemarchief bewaard is, werd voor een deel duidelijk tijdens het archeologisch prospectieonderzoek van juni 2007. Een sleuf van 7 bij 2 meter werd uitgezet op het grasperkje ten oosten van de werfkapel. Vrij snel was duidelijk dat deze onderzoekssleuf de voormalige Bisschopsstraat aansneed met aan beide zijden de gevelzijde van de huizen langsheen deze weg (fig. 6: C). Minstens 5 wegniveau's konden onderscheiden worden, alles samen 80 cm dik, waarbij het oudste wegdek op basis van de vondsten zeker teruggaat tot de 14de eeuw (fig. 6: 1-5). Langsheen deze weg, die leidde naar de Molendriesbrug, liepen greppels voor de afwatering. Deze greppels werden in de loop van de 14de eeuw gedempt, waarna ze ten dele door woningen zijn overbouwd (fig. 6: A-B). De aanwezigheid van talrijke natuurstenen in de vulling van de gracht en op de zijkanten van de wat bolle weg vormt een aanwijzing dat de weg op bepaalde momenten met natuursteen verhard was. Geen enkele van de bewaarde wegdekoppervlaktes echter bevatte een stenen verharding *in situ*. De straat was oorspronkelijk ongeveer 3,5 meter breed, met langs weerszijden een gracht van minstens 2,5 meter breed. De zuidelijke gracht had een diepte van iets meer dan een meter. De noordelijke gracht leek minder diep te zijn uitgegraven, minstens 60 cm.

Het dempen van de grachten, op basis van de schaarse vondsten te situeren in het midden van de 14de eeuw, maakte het mogelijk de weg te verbreden. Toch werd niet de volledige breedte van beide grachten als weg behouden, maar werd de rooilijn tot ongeveer halverwege de grachten verplaatst. Het is wel niet duidelijk of dit reeds dadelijk het geval was, of pas na verloop van tijd. Het jongste, postmiddeleeuwse wegtracé had een breedte van 6,30 m tussen de noordelijke en de zuidelijke rooilijn. Het is in deze vorm dat de straat op het 19de-eeuwse kadasterplan van Popp staat weergegeven.

De prospectiesleuf, die enkel op deze plaats mogelijk was, zat toevallig net centraal op het wegtracé van het Bisschopstraatje. Dit had zowel voor- als nadelen. Nadeel was dat het niet

mogelijk was de bewaringstoestand van de huizen en hun chronologische sequentie te evalueren. Het geeft echter wel de mogelijkheid om het oud kadaster met een grotere precisie op het moderne kadaster te projecteren. Daarnaast toont het onderzoek van de weg de exacte diepte aan van het oorspronkelijk loopvlak, en maakt het duidelijk dat zeker van in de 14de eeuw, maar waarschijnlijk al iets vroeger, deze zone ontsloten was.

Fig. 7. Profiel met aanduiding van de verschillende wegdekken.

Fig. 8. Langsheen de weg liepen greppels voor de afwatering.